

Югозападен университет „Неофит Рилски“

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Катерина Щерева

относно дисертация на тема

„ЕЗИКОВО РАЗВИТИЕ ПРИ ДЕЦА С РЕЧЕВИ МОТОРНИ НАРУШЕНИЯ“

на Фани Валсамиду

Област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт ; Професионално

направление: 7.4. Обществено здраве; Научна специалност: Логопедия

научен ръководител – доц. д-р Миглена Симонска-Цацова

1. Данни за дисертанта

Фани Валсамиду е член на Гръцката асоциация по логопедия и е собственик на Логопедичен център в Александрополис. Авторката е завършва бакалавърска степен през 2000 г. в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. През 2002 г. получава магистърска степен по Логопедия /КНР/ в същия университет. От 2015 г. до сега е докторант в Югозападния университет „Неофит Рилски“.

2. Данни за докторантурата

Докторантката е изпълнила всички изисквания и успешно е положила изпитите и необходимите докторантски минимума. Авторката е представила четири публикации и един постер по темата на дисертационния труд.

3. Данни за дисертацията

Авторката поставя като основна цел на своето научно изследване да се оценят децата в предучилищна възраст с речеви нарушения, за да се определят нивата на вероятност за детска говорна апраксия /CAS/ и след това да се идентифицират всички отклонения от типично развиващите се деца по отношение на речта и езика. След това да се оценяват

нивата на усвояване на езика във всеки различен домейн и впоследствие да се проучи корелацията между различните резултати. Дисертацията включва: въведение, три глави, заключение, препоръки, приноси и приложения. Текстът е в обем от 150 страници и включва 20 таблици и 15 фигури. Цитираната литература обхваща 175 заглавия на български, гръцки и английски език. Въведението е изключително обширно и представя основните и важни моменти в дисертацията, а също и актуалността на темата.

В Първа глава ЛИТЕРАТУРЕН ОБЗОР са разгледани основните теоретични концепти и основните връзки между изследваните явления, както следва: дефиниция на моторните говорни нарушения; апраксия на речта – в тези раздели се обръща внимание на етиологията и патогенезата, симптомите и диференциалните маркери при апраксия на речта; диференциалните характеристики на апраксията спрямо другите комуникативни нарушения - оралната апраксия, речевите и артикулационни нарушения, фонологичните разстройства и дизартрията. Обсъдено е развитието на речта и езика в ранна детска възраст, рецептивния и експресивния речник. Представена е проблематиката от гледната точка на модела ICF и съответните компоненти, а също и известните методи за оценяване на детската говорна апраксия. Първа глава завършва с обобщение на представената проблематика, като е посочено, че „не са открити публикации, които да са фокусирани само върху езиковото развитие на децата с CAS, особено за гръцки говорещите деца“ и това се изтъква като основната причина за избора на темата на дисертационния труд. Представеното теоретично изложение показва задълбочените познания на докторантката, както и аналитично познаване и боравене със специфичната терминология.

Във Втора глава ЦЕЛИ, ОБЕКТИ, ХИПОТЕЗИ И МЕТОДОЛОГИЯ са описани целта, хипотезите, задачите, изследваните лица, методологическите инструменти и техники за анализ. Изследването е проведено в двугодишен период (2017-2019 г.), като поради липсата на нормативни езикови данни е сформирана и контролна група с типично развиващи се деца. Участниците в изследването са 40 гръцки деца между 4 и 6-годишна възраст. С оглед на изследователските въпроси са обосновани две групи хипотези: 1-ва Нулева хипотеза: Няма статистически значима разлика между двете групи (деца с възможна CAS и с типично говорно и езиково развитие) по отношение на нивото на езиково развитие.; 1-ва Алтернативна хипотеза: Съществува статистически значима разлика между двете групи (деца с възможно CAS и с типично говорно и езиково развитие) по отношение на нивото на езиково развитие.; 2-ра Нулева хипотеза: Няма връзка между CAS и развитието на езика.; 2-ра Алтернативна хипотеза: Съществува връзка между CAS и развитието на езика.

Методологическият инструментариум включва: Скрининг тест за говорна апраксия на развитието (Screening Test for Developmental Apraxia of Speech - second edition (STDAS-2) и нестандартизиран тест за вебална интелигентност IQ (Developmental Verbal IQ Test (DVIQ) (Stavrakaki & Tsimpli, 2000). При статистическата обработка е използвано процентно разпределение и IBM SPSS Statistics v.21 - t-тестът на независимата извадка и коефициент на корелация на ранговия ред на Spearman. Докторантката показва много добри умения за планиране, организиране и провеждане на експериментално изследване.

Трета глава РЕЗУЛТАТИ И АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО представя статистическата обработка на данните, анализ на резултатите и изводите от експерименталното изследване. В тази част авторката изключително задълбочено е представила: анализ на резултатите относно характеристиките на CAS в експерименталната група; направен е статистически анализ на теста STDAS-2 за двете групи по съответните параметри - прозодия, словесни последователности, артикулационната ефективност. Докладвани са и резултатите от теста DVIQ и за двете групи (експериментална и контролна група) – речника, морфосинтаксис, метаезиково познание, разбиране и морфосинтаксис, повторение на изреченията, като е направен и анализ на резултатите за DVIQ теста според скалата на тежест. Силна част в изложението на авторката е представения Корелационен анализ на Spearman между общите резултати от двата теста за вербална интелигентност /DVIQ/ и скрининг тест за говорна апраксия на развитието /STDAS-2/. Прави впечатление изключително детайлната статистическа обработка, професионалното боравене с получената богата база данни и уменията да се анализират и интерпретират получените резултати.

Проучването представено от авторката показва, че децата с възможна детска говорна апраксия CAS се представят значително по-ниско от типично развиващите се връстници в почти всички изследвани домейни по отношение на езика. И при двата теста децата са имали слабо представяне във всички аспекти на речта. Констатациите, направени в дисертацията, се подкрепят и от други източници, които показват езиковото увреждане като често срещан проблем при детската говорна апраксия /CAS/: (Carrig et al., (2016); Grigos & Case, (2018); Gubiani et al., (2015); Marquard et al., 2002; McNeill & Gillon, (2013); Morgan et al., (2018); Shakibayi et al., 2019; Shriberg et al., (2017b); Zaretsky et al., (2010).

От констатираното заключение, че децата, които са идентифицирани с възможна апраксия на речта, демонстрират трудности при усвояването на езика в различни области на разбиране и продукцията, както и от факта, който Фани Валсамиду отчита относно

тенденцията за положителна корелацията между двата теста (STDAS-2 и DVIQ), авторката потвърждава, че алтернативните хипотези, генерирани в дисертацията, са потвърдени: 1) съществува статистически значима разлика между двете групи по отношение на нивото на езиково развитие; б) съществува връзка между CAS и развитието на езика. Друг много важен извод, който се налага от изследването и представените данни е, че фонетичните и фонологичните способности на децата с детска говорна апраксия /CAS/ могат да предскажат техните езикови умения.

Дисертационният труд подчертава логичното заключение, че в повечето случаи детската говорна апраксия CAS може да бъде придружена с дефицити в развитието на езика, в зависимост от тежестта на разстройството.

4. Научно-приложни приноси на дисертационния труд:

А. Научно-теоретични приноси:

- В литературния обзор е систематизирана значителна по обем и актуалност информация относно изследваната проблематика и е изготвен е оригинален дизайн на експерименталното изследване.
- Коментирани и доказани са важни научни хипотези: апраксията на говора при децата в предучилищна възраст оказва влияние върху развитието на езика, тъй като езиковата система е в процес на развитие и забавянето в двигателното развитие и способността за програмиране на реч, предотвратява нормалното развитие на езика.
- Изведени са основните характеристики на децата, които са идентифицирани с възможна детска говорна апраксия - CAS.

Б. Практико-приложни приноси:

- Адаптиран за гръцки условия е скрининговия тест за речева апраксия на речта (STDAS-2).

- Резултатите от изследването са насочени към практиката с цел повишаване на мотивацията на специалистите, работещи с деца с такива проблеми в Република Гърция.

5. Заключение

Дисертационният труд е посветена на изключително важна и отговорна за анализ тема, а именно езиковото развитие при децата с речеви моторни нарушения. Докторантката показва умения за организиране и провеждане на научно изследване и силна теоретична подготовка. Статистическата обработка, описателните и количествените интерпретации на получените резултати довеждат до извеждането на задълбочени анализи и изводи с приноси в теоретичен и в практико-приложен план.

На основата на тези заключения давам своя положителен вот и предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Фани Валсамиду образователната и научна степен „доктор“.

Рецензент:

20.01.2021

/доц. д-р Катерина Щерева/